

Fugir del manicomi

Fugir del manicomi

JORDI VILAMITJANA I PUJOL

Circumstàncies familiars, que ara no vénen al cas, van fer -fa 40 anys i més- que el meu pare hagués d'anar diverses vegades al Manicomi de Salt a visitar uns pacients coneguts i força perjudicats. Jo li feia costat. Cada vegada que hi arribàvem -i de manera indefectible-, el meu pare recordava la llegenda urbana que atribuïa al porter del Manicomi la cèlebre frase: "Quan tanco les portes, en tanco més a fora que a dins". Aquesta expressió sempre m'havia semblat una divertida ocurrència, fins que avui, rellegant la premsa de fa cent anys, he entès que la cita potser es pot aplicar literalment...

Al Diario de Gerona d'avui mateix fa cent anys (informació del dia 3-VIII-1912, publicada el dia 4), sobta una notícia d'un parell de línies perduda enmig de galeres d'altres petites coses: "Se ha fugado

del Manicomio provincial de Salt, la alienada repatriada de Francia, Agustina Talachón Borrell, de sesenta años de edad". Que una dona de seixanta anys es pugui escapar d'un lloc tancat i presumiblement vigilat, sorprèn; que sigui important destacar que és una dona repatriada de França, també; però sobretot que les notícies de fugues d'alienats del manicomi de Salt mereixin notes de premsa, és absolutament sorprenent.

Què passava al manicomi de Salt? Quanta gent hi havia? En quines condicions?... I sobretot: se n'escapava molta gent? Abans de relatar "les fugues" fins a 1912, fem una mica d'història oficial. El Manicomi de Salt va ser fundat l'any 1886, moment en què es van comprar els terrenys del Mas Cardell amb la intenció d'atendre-hi els malalts mentals deseparats de la província. Fins aquell moment, es trobaven en unes condicions insalubres a les Salas de dementes de l'antic Santa Caterina ("el hospital de los coléricos", en deien). Depenia de la Diputació de Girona que, des del 1849, seguint les lleis de Beneficència, havia hagut d'assumir l'assistència dels dements pobres. Els dements rics ja tenien les seves clíniques privades i balnearis. (La informació històrica és extreta literalment del web del Parc Hospitalari Martí i Julià)

L'arribada al Mas Cardell de Salt va representar per als dements una millora substancial en les seves condicions de vida, si més no pel que fa a l'espai i la lluminositat. L'any 1891 s'hi allotjaren els primers 12 homes ("dementes pobres hijos"), sota la tutela de dos metges, quatre religioses i una vintena de curadors, germans de la caritat de Sant Joan de Déu. L'any 1902, es van obrir dos pavellons nous, un per a dones i un altre per a homes, situats simètricament a cada costat del Mas Cardell. L'any 1905 es va fer la tanca i la casa del director. L'any 1906 van arribar-hi les primeres dones (aquesta dada oficial s'hauria de contrastar bé: des de 1896, almenys, hi ha referències a la premsa de l'època de dones al Manicomi de Salt). Els pavellons tenien una capacitat de dos-cents malalts cadascun, i van perdurar fins al seu enderroc per a la construcció del nou Hospital Santa Caterina. Els alienats tenien cura de l'hort i abastien de productes els establiments de beneficència. Per la seva banda, les alienades s'ocupaven del servei de bugaderia i costura. (Ibidinem o.c.)

No és intenció d'aquest article abastar tota la història de l'Hospital Psiquiàtric de Salt, sinó bàsicament els seus orígens fins a l'any 1912, amb la intenció de documentar que fugar-se del manicomi -com avui fa cent anys va fer la Sra. Agustina- era un fet habitual i noticiable. Abans de seguir amb el relat de les notícies de fugues aparegudes al Diario de Gerona fins a 1912, val la pena recordar que entre 1906 i 1910 va ser-ne director el pintoresc metge psiquiatre, Dídac Ruíz, coautor amb Prudenci Bertrana, de l'escandalós pamflet La locura de Álvarez de Castro.

Al que anàvem. El 31 de desembre de 1891, es va produir el trasllat dels dements del Santa Caterina al Mas

Cardell. Al setembre de 1892, els lladres hi van robar 200 aus de corral. El 14 de gener de 1893, els zeladors de l'establiment van prendre per boig l'amic d'un industrial llampat que havia d'ingressar-hi, i una mica més es queden amb l'amic en lloc del boig. El dia 17 de gener de 1894, va morir-hi un pacient veí de Pedret. El mateix dia, es va cremar casa seva, i la seva dona, que sortí precipitada de l'edifici, va perdre un "canuto" amb les 300 pessetes que tenia estalviades. El 17 de juliol de 1894 es van produir les primeres fugues: un home d'Argelaguer i un altre de San Cristòfor. Va ser un estiu de fugides: el 24 de juliol se'n va escapar Josep Muntada, veí de Santa Eugènia. El 13 de març de 1895, la Guàrdia Civil de Salt va empaitar i atrapar un alienat acabat de fugir del manicomi: s'havia tirat a la séquia amb roba i tot. El 9 de maig de 1895, la Guàrdia Civil d'Olot va detenir un altre fugat del dia 7.

Una estadística del setembre de 1895 sobre gent acollida a les institucions de la ciutat fa posar els pèls de punta: 684 acollits a l'hospici; 183 malalts a l'hospital de Santa Caterina; 71 alienats al manicomi de Salt; 75 alienades a l'hospital de Santa Caterina. El 5 de març de 1896, va fugir del Manicomi un veí d'Olot. El 17 d'abril de 1896, van detenir a Caldes un altre fugat. El 4 de juliol, van reingressar al manicomi un altre fugat. El 23 d'octubre es va escapar un vesànic de Sant Feliu. El van recuperar el dia 27. El 6 de juny de 1897, es va emetre ordre de cerca i captura per a un noi de 17 anys de Blanes que s'havia escapat del Manicomi de Salt. El diari La Lucha feia en aquesta data una consideració evident: "Nos llama la atención la facilidad con que se repiten los casos de fuga de ese manicomio.." L'any 1898 hi havia 85 alienades a l'Hospital i 86 alienats al Manicomi.

No es pensessin pas que les fugues s'aturessin. Només mirant per sobre els diaris de l'època, fins a 1912, s'esmenten 23 fugues més! En destaco dues. L'una, el 12 de maig de 1903, un home de Vilafant... de 84 anys! L'altra, el 29 de gener de 1905. En aquesta darrera fuga, el boig es va presentar en calçotets a l'ajuntament exigint la vara d'alcalde. La nota del diari és d'antologia: "He aquí un loco que podría ser una solución. Pero la Guardia Civil no lo entendió de esta manera y después de vestido lo devolvió al lugar de su procedencia".

Font del document:

http://www.diaridegirona.cat/opinio/2012/08/03/fugir-del-manicomi/575193.html?utm_source=rss